

Wielka Armia i jej sekrety

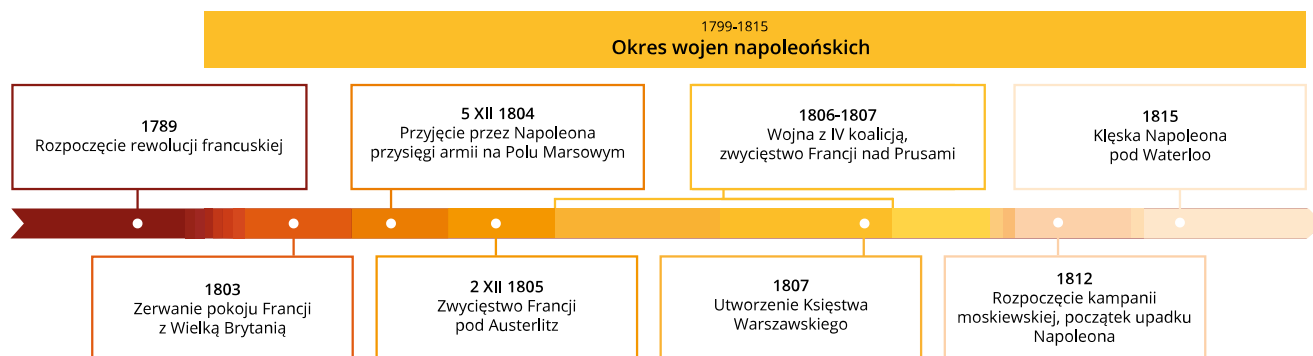
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Aleksander Fredro, *Trzy po trzy*, tekst dostępny online: Wikiźródła.org.
 - Źródło: R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995, s. 275–276.

To była armia, która zadziwiła Europę. W ciągu ćwierćwiecza między wybuchem rewolucji francuskiej a klęską pod Waterloo (1789–1815) wojsko francuskie odniosło tak wiele wspaniałych zwycięstw, że słusznie uchodziło za najlepszy oręż swojej epoki. Armia Napoleona potrafiła pokonać praktycznie wszystkie wojska ówczesnej Europy! Dlaczego więc po licznych zwycięstwach nadszedł dla niej czas porażek? Dlaczego ta znakomita siła poniosła w końcu klęskę?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Objąśniesz strategie wojenne stosowane przez Napoleona.
- Wyjaśniesz, dlaczego Napoleon poniósł klęskę.
- Podyskutujesz o roli służby szpiegowskiej w działaniach wojennych.

Przeczytaj

Narodziny Wielkiej Armii

Wielka Armia – nazwy tej Napoleon użył po raz pierwszy w korespondencji z szefem sztabu, marszałkiem Louistem-Alexandre’em Berthierem, w 1803 r., po zerwanym pokoju z Wielką Brytanią. Wielka Armia była przedsięwzięciem imponującym. Realnego kształtu nabrała podczas uroczystości w obozie wojskowym w Boulogne 16 sierpnia 1804 roku. W czasie jej trwania Napoleon w otoczeniu marszałków i dygnitarzy cesarstwa oraz przedstawicieli wszystkich oddziałów odznaczył krzyżem Legii Honorowej zasłużonych w dotychczasowych kampaniach żołnierzy i oficerów. Kilka miesięcy później, 5 grudnia 1804 r., na Polu Marsowym w Paryżu cesarz przyjął od armii przysięgę wierności i przekazał [pułkom](#) i [regimentom](#) sztandary oraz chorągwie zdobne orłami.

Generałowie Wielkiej Armii w pełnym umundurowaniu. Charakterystyczna trójkątna czapka to bikorn, noszony przez oficerów i generałów wojsk napoleońskich.

Źródło: Carle Vernet, La Grande Armée, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Grenadier (gwardzista) oraz wołtyżer (członek jednostki wyborowej), 1808 rok.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Żołnierze Legii Nadwiślańskiej, 1810 rok. Nosili ciemnoniebieskie kurtki, białe spodnie i nakrycia głowy zwane czako.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Oficer sztandarowy i podoficerowie 5 pułku piechoty Księstwa Warszawskiego w bermycach, wysokich czapkach pokrytych skórą, np. niedźwiedzia. Czy umundurowanie polskich oddziałów różniło się od umundurowania francuskich żołnierzy?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Okres rewolucji francuskiej i wojen napoleońskich przyniósł ważne zmiany w europejskiej sztuce wojennej. Dawniejszą koncepcję wymanewrowania przeciwnika z rejonu uznawanego za ważny i niedopuszczenia go do wejścia na własne terytorium zastąpiła francuska strategia fizycznego unicestwienia wrogich sił zbrojnych. Armia napoleońska w swej strukturze organizacyjnej miała ponadto dwie cechy bardzo istotne, przejęte z armii rewolucyjnej. Pierwsza polegała na łączeniu w ramach jednego **batalionu kompanii** doświadczonych żołnierzy i zupełnych nowicjuszy, rekrutów. Równie ważne było to, że awansowanie w zależności od zasług bojowych odbywało się w szeregach własnych oddziałów wojskowych. Sprzyjało to ujawnianiu się talentów oraz podnoszeniu kwalifikacji żołnierzy. Niezwykle ważna była rola propagandy napoleońskiej. Cyklicznie ukazywały się biuletyny Wielkiej Armii, dyktowane często przez samego Napoleona, które głosiły jej sukcesy, opisując zwycięstwa i tłumacząc sens wydarzeń. Biuletyny miały na celu budowanie legendy armii napoleońskiej i podnoszenie na duchu żołnierzy.

((Aleksander Fredro

Trzy po trzy

Los jeńców wojennych za Niemnem w 1812 r. był wyjątkowym. Niewola nie była internowaniem rozbrojonych, ale była nędzą głodu, zimna i choroby posuniętą, szczególnie w Wilnie do najokropniejszej ostateczności. Tam odegrała się ostatnia scena długiego i bezprzykładnego dramatu. Zaczawszy od Mało-Jarosławia aż do

Berezyny odwrót nasz był odwrotem wojska, otoczonego wprawdzie zbytnią masą pociągów, rannych i trainarów, ale ta niesforna massa acz zatrzymywana, spierająca się, nawet tratująca się w każdym ciaśniejszym przejściu, miała jednak przed sobą długą, wolną przestrzeń, którą upływała powoli. Ale Berezyna wszystko to skoncentrowała co się na cztery, sześć a może i więcej mil szczegółowo rozciągało. Od Berezyny ku Wilnu coraz bardziej szeregi szczuplały, a liczba bezbronnych, samopas idących wzrastała. Na kilka mil długa ciągnęła się czarna wstęga po śnieżnej przestrzeni. Nie było może tyle spierania się na mostach, jak z tamtej strony Smoleńska, bo ubyłoby wiele artylerii, wozów i wózków, ale za to widziałeś kilkadziesiąt tysięcy ludzi nie chcących, nie mogących już innego pojmować wroga, jak głód i zimno. Zimno wzrastające do dwudziestu stopni nie tylko wytrącało z ręki karabin, ale uderzało już przedśmiertnym uderzeniem. Nietylko bowiem trzeba było cały dzień maszerować w mundurze okrytym surdudem bez podszewki, ale trzeba było gdzieś i spocząć, zdrzymać się choćby na chwilę. Biada tym, co zawiele zaufali zaświeconemu ognisku. Ogień często gasł, a z nim i życie. Okropnie tam było okropnie moi Państwo! Widziałem padających pod koła, a nikt nie pomyślał, aby koła zatrzymać, — łamiących lody, tłukących się w otwartych toniach, a nikt ręki nie podał. Widziałem konie gryzące z bólu skamieniałą ziemię, którym jakiś Szylok nowy wykroił z uda parę funtów mięsa, — skąpił jednego uderzenia nożem i to właśnie wtenczas, kiedy dobrodziejstwem było. Widziałem jak uporczywie broniono przystępu do ognia, nie temu, co wpół zmarznięty chciał ogrzać się na chwilę... to się rozumie samo przez się... ogień tam był życiem... życiem nikt się nie dzieli, ale broniono żebrzącemu odrobinę płomienia, któryby swoją słomą przeniósł do własnego barłogu. Niejeden na oświeconym tylko śniegu wlepił oczy w ciepło, do którego nie śmiał się zbliżyć, a poranek zastał go bryłą lodu. Widziałem rannych rzuconych na drogę, bo zdrowszy, silniejszy zapragnął jego szkapy i powózki. Widziałem jeńców strzelanych, jeżeli

który osłabł i dalej iść nie mógł. Widziałem budynki podpalone ze złości i zawiści, że inni w nich pierwsi znaleźli przytułek. Widziałem... tak widziałem siebie, kiedy kolega, niby przyjaciel sprzedał futro ze mnie, które mi był pożyczył, bo ich dwa zdobył w Moskwie. I ja głupi myślałem, że cudze oddać trzeba, nie napiętnowałem go przynajmniej hańbą, zmuszając, aby mnie własną obnażył ręką. I teraz nie rzucę jego nazwiska wzgardzie poczciwych ludzi. Nie był zły. Nie wiedział co czyni. Umarł — niech mu Bóg przebaczy jak ja mu przebaczam — jak przebaczam z duszy serca i innym, co mnie odstąpili w ciężkiej potrzebie.

Źródło: Aleksander Fredro, *Trzy po trzy*, tekst dostępny online: Wikiźródła.org.

W 1805 r. armia Napoleona posiadała siedem **korpusów** i wraz z **kawalerią** rezerwową i **Gwardią** Cesarską liczyła niemal 190 tys. ludzi: 145 tys. piechoty, 38 tys. kawalerii oraz 340 dział. Bonaparte zmniejszył jej liczebność trzy lata później. Powodem była chęć pozostania w dobrych relacjach z cesarzem Rosji Aleksandrem I. Jednak gdy w 1810 r. stosunki między obu państwami zaczęły się psuć, rozpoczął przygotowania do zebrania drugiej Wielkiej Armii (pierwszą zebrał jeszcze w 1804 roku, marząc o inwazji na Wielką Brytanię). Wiosną 1812 r. Napoleon posiadał już największą siłę militarną, jaką znała dotąd Europa. Liczyła wówczas blisko 600 tys. żołnierzy. Co najmniej 320 tys. żołnierzy zmierzającej w stronę Rosji Wielkiej Armii pochodziło z państw sojusznicznych.

Pudding do podziału. Zwróć uwagę, jaka część globu według karykaturzysty budzi zainteresowanie Napoleona. Czy w 1805 r. Wielka Brytania mogła mieć powody do niepokoju? Poszukaj informacji o wyniku i znaczeniu bitwy pod Trafalgarem z 21 października tego roku.

Marszałkowie Napoleona

Spośród generałów Wielkiej Armii Napoleon wyłonił dowódców najwyższego stopnia – marszałków. Aż do definitywnego upadku pierwszego cesarstwa godność tę nadano 26 osobom. Niemal wszyscy byli Francuzami, a tylko jeden Polakiem. Był to książę Józef Poniatowski, minister wojny i naczelny wódz armii Księstwa Warszawskiego. Tytuł marszałka był tytułem honorowym, otrzymywali go, niejako za zasługi, czynni żołnierze w rangach dowódcy. Napoleońscy marszałkowie umieli wprawdzie dzielnie walczyć, byli nieustraszeni, wykonywali rozkazy cesarza, ale z trudem przychodziło im podejmowanie własnych decyzji. Najzdolniejsi wśród nich to: Louis Nicolas Davout i André Masséna, niemal dorównywali im Joachim Murat i Jean Lannes. Generałowie – wzajemnie skłócenii – zazdrościli sobie sławy wojennej, w większości byli chciwi tytułów, odznaczeń i pieniędzy.

Najodważniejszy wśród generałów był Jean Lannes. Cesarz bardzo go cenił, dlatego tylko on mógł sobie pozwolić na kłótnie z Napoleonem, wyrażanie mu i przekleństwa w jego obecności. W przedziwny sposób, choć zostawał ranny wielokrotnie, dobrze znosił wojenne trudy. Jak pisał znawca tematyki, „Lannes miał najwidoczniej jakieś dziwne kości. Nie pękały one pod uderzeniem kuli, lecz wyginały się i kula się po nich ześlizgiwała”. Niemal bez szwanku wyszedł z postrzału głowy, a gdy postrzelono go w kość biodrową – utkwiała w mięśniach nogi. Jednak ten fart miał swój kres. Ciężko ranny w bitwie pod Aspern (22 maja 1809 r.), po amputacji obu nóg, zmarł w Wiedniu tydzień później. W ostatnich chwilach towarzyszył mu zdruzgotany strata przyjaciela Napoleon.

Źródło: The British Museum, licencja: CC BY-NC-SA 4.0.

Taktyka napoleońska

R. Bielecki

Wielka Armia

“ Napoleon sięgał do nowatorskich pomysłów licznych teoretyków wojskowości, którzy publikowali swoje prace w drugiej połowie XVIII wieku. Najwięcej zawdzięczał Guibertowi [...]. Zgodnie z poglądem tego teoretyka uznał, że najważniejszymi elementami w prowadzeniu wojen są mobilność armii i szybkość jej działania. W praktyce wyraziło się to zredukowaniem do minimum wozów taborowych i przyjęciem zasady, że armia winna żywić się kosztem pobitego [...]. Objawiło się to także szkoleniem żołnierzy w długich marszach [...]. Można nawet powiedzieć, że żadna armia przed Napoleonem nie maszerowała tak wiele, i tak szybko. Niektóre pułki, jak chociażby polska Legia Nadwiślańska, przeszły w 1812 roku z Hiszpanii aż pod Moskwę, a ich resztki zdołały jeszcze wrócić stamtąd do Prus i Księstwa Warszawskiego. Od Guiberta wziął także Napoleon koncepcję manewru na tyłach przeciwnika i koncentracji sił w jednym punkcie dla dokonania przełomu. Były to podstawowe zasady napoleońskiego systemu prowadzenia wojny. Sporo zapożyczył cesarz od innego z teoretyków – Folarda. Przede wszystkim to, że głównym celem operacji wojskowych jest zniszczenie sił przeciwnika w decydującej batalii i że takie zwycięstwo może dać tylko ofensywa. Było to zerwanie z XVIII-wiecznymi koncepcjami wojny manewrowej, w której starano się oszczędzać własne wojsko, a w konsekwencji oszczędzano także armię przeciwnika. Wreszcie od Bourceta Napoleon zapożyczył zasadę, iż „rozpoczynając kampanię trzeba mieć gotowy jej plan, a nie zdawać się na los i przypadek”

Źródło: R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995, s. 275–276.

Napoleon Bonaparte posiadał zdolność widzenia kampanii wojennych jako całości. Umiał także improwizować na polu bitwy. Rozpraszał swoje **dywizje** (miały one od 6 do 11 batalionów i liczyły od 6 do 8 tys. ludzi), więc nieprzyjaciel do końca nie znał jego planów. Z dwóch lub trzech dywizji piechoty tworzył korpus wyposażony w niewielką liczbę najkonieczniejszych dział i kawalerii. Natomiast większą część kawalerii i artylerii gromadził w grupie odwodowej, zachowywanej w czasie bitwy do dyspozycji naczelnego wodza. Siła poszczególnych dywizji i korpusów nie była ustalona. Potrafił szybko skoncentrować wojska w miejscu i czasie, które uznał za właściwe. Nadrzędnym prawem, którym kierował się Napoleon, a którego realizację doprowadził do perfekcji, było

zgromadzenie większości własnych sił w punkcie strategicznym, rozstrzygającym, w celu rozbicia najsilniejszego ognia oporu wroga.

Jego ulubiona taktyka polegała na wbiciu się klinem między wojska nieprzyjaciela (zwykle miał do czynienia z więcej niż jedną armią), skoncentrowaniu sił na jednym odcinku, rozbiciu go, a potem atakowaniu kolejnego. W tym czasie grupy strzelców osłaniały sformowaną w kolumny piechotę francuską. Kluczową rolę w armii napoleońskiej odgrywała artyleria, której Napoleon nadawał znaczenie czynnika decydującego w walce. Silnym ostrzałem zmuszała ona żołnierzy nieprzyjaciela do ustawienia się w szereg. Dzięki temu kawaleria francuska mogła ich atakować, a piechota – zbliżyć się do nich. Gdy docierała na odległość strzału z muszkietu, ustawiała się w szereg, aby jej ogień był najskuteczniejszy. System walki stosowany przez Napoleona znakomicie zdawał egzamin na terenie płaskim, zabezpieczonym naturalnymi przeszkodami (np. na Nizinie Nadpadańskiej), gorzej sprawdzał się w północnych Niemczech. Zawiódł zaś całkowicie na wielkich przestrzeniach Rosji.

((Aleksander Fredro

Trzy po trzy

Z tego wszystkiego, co miałem honor powiedzieć, Wać Pan Dobrodziej wnosisz zapewne, że byłem zawsze przy Cesarzu Napoleonie... I bardzo trafnie. Nietylko w moim stanie służby jest wyrażnie, że znajdowałem się w ostatnich kampaniach we wszystkich bitwach, w których był sam Cesarz, ale i grzałem się z nim nieraz przy jednym ogniu... prawda, że się to nie często zdarzało; Cesarz rzadko kiedy biwakował... prawda, że ogień dla Cesarza założony o wiele, wiele bywał większy jak zwykle ognie biwakowe... prawda, że zawsze po téj stronie stawałem na którą wiatr dym gonił, nawet najczęściej, mówiąc między nami, Cesarz był tyłem do ognia a przeto i do mnie obrócony i do tego jeszcze rozkładał czasem poły, aby się wygrzać lepiej. — W stosunkach obywatelskich możnaby to uważać za uchybienie z jego strony, ale w czasie wojny nie jest się tak dalece uważającym na etykietę i ja też urażać się nie widziałem powodu. Przy jednym z takich biwaków, było to wieczór pierwszego dnia bitwy pod Lipskiem, piękny widok nam się przedstawił, który jako godny pędzla podaję malarzom do wiadomości. Cesarz Napoleon w swoim sieraczkowym surducie stał tyłem obrócony do obszernego ogniska. Ze strony dymu oficerowie różnej broni. Opodal, jakby na

czterech rogach, strzelcy konne gwardyi pieszo z karabinkami na ramieniu utrzymywali jakby linię demarkacji cesarskiego biwaku. Ile razy Cesarz zsiadał z konia w polu czy w jakiej wiosce, zaraz czterech gwardzistów stawało na straży w około i posuwało się zawsze w równym oddaleniu w miarę ruchów Najjaśniejszego Pana. Stał więc Cesarz Napoleon tyłem do ognia i do mnie obrócony, przed nim o kilka kroków na prawo Jenerał Merfeld, ujęty w niewolę, w surducie sinym jeneralskim austriackim, w kapeluszu z galonem i zielonym pióropuszem. Między nim a Cesarzem Jenerał Caulaincourt bez kapelusza w suto złotem haftowanym mundurze, nalewał mu wina w srebrny kubek. W małym oddaleniu, w głębi, ale jeszcze w świetle ogniska, zsiadał z konia Król Neapolitański w swoim malowniczym, żeby nie powiedzieć teatralnym ubiorze. Miał on wówczas na sobie surducik krótki jasno-szafirowy na piersiach suto złotym haftem okryty równie jak i pas biały sukienny na sześć cali albo i więcej szeroki, przy którym wisiał krótki oręż niby kordelas, — pantalony obszerne karmazynowe, w rękę trzcina, na głowie wysoki ugalonowany kapelusz z strusim pióropuszem i czapłą kitką. Na krawędziach zaś ciemnego horyzontu lyskały jeszcze czasami wystrzały armatnie. Piękny to był obraz, ale wróćmy do naszego przedmiotu. Powiadam, że Wać Pan Dobrodziej bardzo trafnie wnosisz, iż byłem przy Cesarzu, ale jeżelibyś z tego wniosku drugi na pozór bardzo naturalny chciał wyciągnąć, że kto był przy Cesarzu, był przeto w sztabie cesarskim, omyliłbyś się zupełnie.

Źródło: Aleksander Fredro, *Trzy po trzy*, tekst dostępny online: Wikiźródła.org.

Armia francuska przemieszczała się dwukrotnie szybciej od innych ówczesnych armii. Żołnierz francuski pokonywał dziennie 30 km, podczas gdy rosyjski lub austriacki – od 10 do 15 km. W żołnierskich plecakach obowiązkowo znajdował się zapasowy but, który pasował na obie stopy. Opisz wygląd żołnierza.

Źródło: François Bouchot, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Dlaczego Napoleon poniósł klęskę?

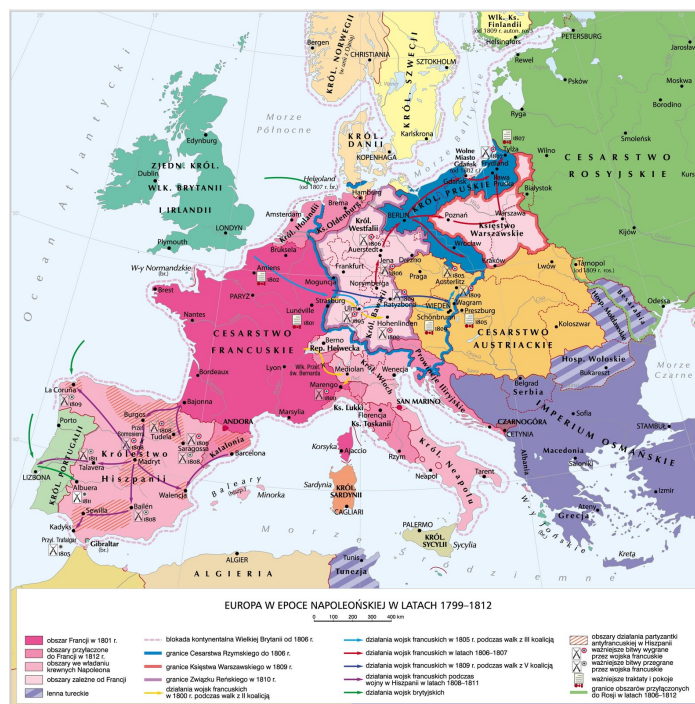
Patrząc z militarnego punktu widzenia, momentem przełomowym, od którego zaczął się powolny schyłek armii, był rok 1805. Do tego czasu bowiem wojny, jakie prowadziła Francja, miały ograniczony zasięg terytorialny – nie wykraczały poza Belgię, Holandię, dolinę Renu i Włochy, a toczyły się na obszarach gęsto zaludnionych, zdolnych dostarczyć zaopatrzenie i zakwaterowanie. Do zwycięstwa wystarczało Francuzom zaledwie parę dywizji.

François Gérard, *Bitwa pod Austerlitz, 2 grudnia 1805*, 1810 r. Nazywana bitwą trzech cesarzy, była jedną z najważniejszych w wojnie Francji z III koalicją antyfrancuską. Wskaż na ilustracji przywódców walczących krajów.

Trudne zwycięstwo pod Austerlitz w grudniu 1805 r. – gdzie Francuzi dotarli w pościgu za Austriakami i Rosjanami (ilustracja poniżej) – sprawiło, że Napoleon uwierzył w militarną nieomyłność. Utwierdzały go w tym, a także jego żołnierzy, kolejne kampanie.

Wprowadzona w 1806 r. **blokada kontynentalna** – w celu pokonania Wielkiej Brytanii gospodarczo, gdy nie powiodła się inwazja drogą morską – narzuciła Francji konieczność zajęcia wielu krajów europejskich i opanowania niemal całej linii brzegowej Europy. Logika tego konfliktu oznaczała prowadzenie wojen z dala od granic Francji.

Przeanalizuj mapę Europy w dobie napoleońskiej. Wskaż obszary, na których prowadzenie wojen sprawiało większe problemy aprowizacyjne i logistyczne niż we Włoszech i w Niemczech.

Gdy w Rosji w 1812 r. – w trakcie niezwykle dramatycznego odwrotu Wielkiej Armii, zdziśiatkowanej przez mróz, choroby i brak pożywienia – zburzono mit niezwyciężonego Napoleona, zaczął się jego upadek.

talentach, a marszałków lekceważył. Nie potrafił też zaufać nikomu ze swojego otoczenia, obawiając się utraty władzy. W konsekwencji sam dowodził blisko 600-tysięczną Wielką Armią w jej wyprawie na Rosję! Największym błędem okazało się nieoszczędzanie własnych żołnierzy i szafowanie bez miary ich życiem. Otoczenie Napoleona – od zwykłych żołnierzy po najwyższych dowódców – było znużone ciągłymi kampaniami. W bitwie pod Lipskiem, zwanej „bitwą narodów”, stoczonej w dniach 16-19 października 1813 r. w szeregach Wielkiej Armii walczyło już tylko 175 tys. żołnierzy. Napoleon miał bardzo mało kawalerii m.in. z powodu strat w koniach. Przeciwnik, czyli koalicja antyfrancuska (Austria, Rosja, Prusy i Szwecja) wystawiła 360 tys. żołnierzy. Bitwa pod Lipskiem okazała się największą klęską Napoleona.

Jakie były przyczyny porażki w Rosji? Jedną z ważniejszych było niedostateczne uwzględnienie przez Napoleona znacznego wydłużenia szlaków komunikacyjnych, co uniemożliwiało dostawy dla ogromnej armii. Było to widoczne zwłaszcza przy zastosowaniu przez Rosjan taktyki spalonej ziemi. Kolejną przyczyną klęski była akcja na kilku frontach – przede wszystkim kompletnie nieprzemyślana inwazja na Hiszpanię, gdzie Francuzi musieli utrzymywać wojsko do walki z powstańcami. Do przegranej Wielkiej Armii przyczynili się też niepewni sojusznicy – upokorzone przez Napoleona Prusy i lawirująca między Rosją a Francją Austria. Po klęsce wypraw na Rosję dawni wrogowie szybko obrócili się przeciw znienawidzonemu Napoleonowi, co tylko przyspieszało jego upadek.

Słownik

batalion

(fr. *bataillon*), największy pododdział taktyczny różnych rodzajów wojsk

bermyca

wojskowe nakrycie głowy w kształcie wysokiej czapki, pokryte futrem

blokada kontynentalna

ustanowiony w 1806 roku przez cesarza Napoleona I zakaz utrzymywania jakichkolwiek kontaktów handlowych z Brytyjczykami; jej celem było wyniszczenie Anglii, uzależnionej ekonomicznie od zagranicznych rynków. Plan zakładał objęcie blokadą całego kontynentu europejskiego, dlatego efektem jej ustanowienia były dalsze podboje Napoleona i restrykcje polityczne

czako

wojskowe nakrycie głowy w kształcie ściętego stożka

dywizja

(fr. *division*), jednostka wojskowa złożona z kilku pułków lub brygad

gwardia

(z wł. *guardia*) początkowo straż przyboczna panujących, później doborowe oddziały wojska

kawaleria

(wł. *cavalleria*) – rodzaj broni; wojsko – ciężkozbrojna jazda konna

kompania

(fr. *compagnie*), pododdział w różnych rodzajach wojsk, składający się z kilku plutonów

konskrypcja

system uzupełniania wojska za pomocą poboru rekruta

korpus

(z łac. *corpus* – ciało) jednostka taktyczna wojska składająca się z kilku dywizji lub brygad

pułk

samodzielna jednostka organizacyjna w różnych rodzajach wojsk, wchodząca w skład brygady, dywizji

regiment

(łac. *regimentum* – kierownictwo), pułk piechoty lub jazdy w wojskach autoramentu cudzoziemskiego w dawnej Polsce

Słowa kluczowe

Napoleon Bonaparte, Wielka Armia, blokada kontynentalna, marszałkowie Napoleona, koalicja antyfrancuska, bitwy Napoleona, epoka napoleońska

Bibliografia

R. Jarymowicz, *Dzieje kawalerii. Od podków do gąsienic*, Warszawa 2010.

A.G. Macdonell, *Napoleon i jego marszałkowie*, Warszawa 1992.

R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995.

A. Nieuważny. *Wojsko napoleońskie – naprawdę Wielka Armia*, „Pomocnik Historyczny”.

Schemat

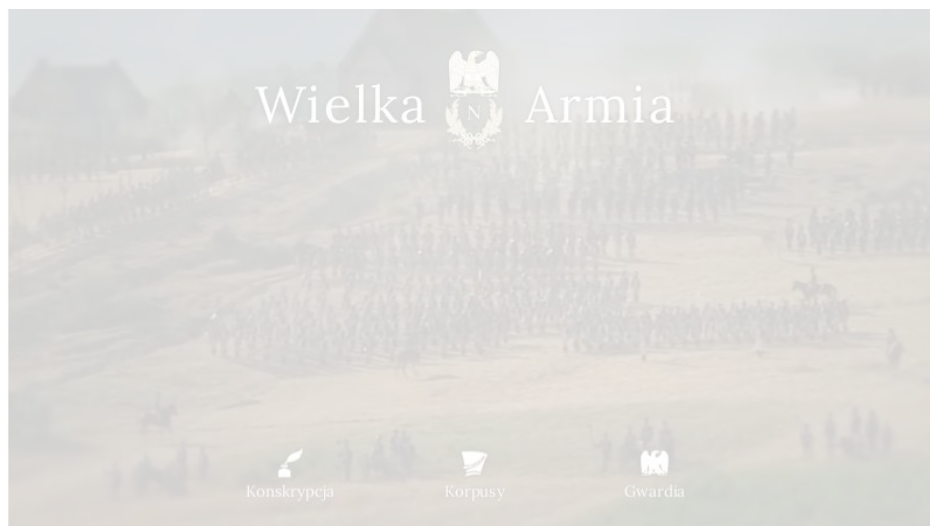
Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym schematem. Ilustrację stanowią fragmenty filmu *Waterloo* z 1970 r. w reżyserii Siergieja Bondarczuka.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytania: Co odróżniało Wielką Armię od poprzednich formacji zbrojnych Francji? Co stanowiło o sile i skuteczności Wielkiej Armii? Jakie wady jej systemu dowodzenia dostrzegasz?

Twoja odpowiedź:

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DBXnTrZIe>

Fragmenty włosko-radzieckiego filmu *Waterloo* (1970) w reż. Siergieja Bondarczuka, epickiego obrazu przedstawiającego wydarzenia poprzedzające bitwę pod Waterloo i samą bitwę. Napoleona grał Rod Steiger, a księcia Wellington – Christopher Plummer.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Źródło: Rama, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

Wskaz odpowiedź. Jaki symbol zdobił klamry pasów z epoki Napoleona?

☐ orzeł

☐ pszczoła

☐ litera N

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj wykres obrazujący pobór we Francji w latach 1800–1813. Spośród podanych niżej odpowiedzi wskaż poprawną.

rok : 1800r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 30

rok : 1801r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 60

rok : 1802r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 60

rok : 1803r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 60

rok : 1804r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 60

rok : 1805r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 60

rok : 1806r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 80

rok : 1807r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 80

rok : 1808r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 80

rok : 1809r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 80

rok : 1810r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 110

rok : 1811r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 120

rok : 1812r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 120

rok : 1813r.

liczba_poborowych_(w_tysiącach) : 140

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Pobór w napoleońskiej Francji...

☐ obejmował coraz większą liczbę mężczyzn.

☐ miał tendencję malejącą.

☐ utrzymywał się na stałym poziomie.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij tekst.

„Napoleon odnosił zwycięstwa nie tylko dzięki talentowi i udoskonaleniu sztuki wojennej z czasów rewolucji, ale i konsekwentnemu oraz okrutnemu drenażowi sił żywych Francji.

W ciągu kilkunastu lat wojen powołał pod broń w systemie ponad 2 miliony , co stanowiło 36% ogółu w wieku poborowym (a 7%). Nie wszyscy poborowi chętnie maszerowali do armii. Niektórzy jej unikali, nieraz dezerterowali, wielu się ukrywało”.

żołnierzy

młodzieży

ludności

poboru

Źródło: Andrzej Chwalba, *Historia powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2008, s.246.

Ćwiczenie 4

Źródło: Ilustracje: domena publiczna, Wikimedia Commons.

Ćwiczenie 5

Przeanalizuj schemat bitwy napoleońskiej. Obrazuje on manewr zmylenia wroga pozorowanym atakiem na skrzydła. Wstaw podpisy w odpowiednie miejsca do fazy I i fazy II.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 6

Przeanalizuj malarskie przedstawienie bitwy z epoki napoleońskiej. Po czym poznasz, że toczyła się ona właśnie wówczas? Podaj co najmniej cztery elementy charakterystyczne dla ówczesnych bitew, które uwzględnił autor obrazu.

François Gérard, *Bitwa pod Austerlitz, 2 grudnia 1805*, 1810 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Tvoja odpowiedź

Przeczytaj fragment opracowania z zakresu sztuki wojennej pt. *Podręcznik ogólny służby ogólnej i sztabu dywizji w siłach zbrojnych* z 1813 r., dotyczący roli służby szpiegowskiej w działaniach wojennych. Zaznacz w tekście fragmenty wskazujące jej zalety, konsekwencje jej braku oraz motywy kierujące ludźmi prowadzącymi działalność szpiegowską.

Nie ma nic ważniejszego w armii nad organizację tej służby. Aktualna informacja może dać zwycięstwo i uratować od błędów; wojna jest wątpliwa pod względem wyniku tylko dlatego, że można się pomylić co do ruchów wroga: ten, kto je zna bez zwłoki i niepewności, choćby miał mniejsze siły i talenty, nie musi się obawiać niefortunnego rozwoju wypadków. Jednak w zwykłych wojnach szybki rekonesans jest niemożliwy do przeprowadzenia, a godne zaufania informacje są często uzyskiwane zbyt późno i z największą trudnością. Konieczne jest zatem, przy użyciu wszelkich środków, które talent może stworzyć lub odkryć, a zapał, umiejętności i aktywność mogą urzeczywistnić, aby pokonać przeszkody, które mnożą środki ostrożności wroga. Aby osiągnąć cel, którym jest zawsze oszukiwanie wroga co do tego, co chce wiedzieć, i dowiedzieć się, co jest w jego interesie, aby się ukryć, można używać tylko szpiegów. Istnieje kilka rodzajów szpiegów: jedni wykonują tę pracę z powodu osobistych namiętności, inni z powodu poświęcenia, jeszcze inni z pasji lub zawodowo, a wreszcie z powodu strachu. [...] Kobiety i księża, zwłaszcza w krajach katolickich, często dostarczają najbardziej użyteczne informacje.

Źródło: Paul Thiébault, *Manuel général du service des états-majors généraux et divisionnaires dans les armées*, 1813, str. 95.

Ćwiczenie 8

Poszukaj informacji na temat autora tekstu źródłowego z poprzedniego ćwiczenia. Odszukaj jego nazwisko na paryskim Łuku Triumfalnym. Dlaczego zostało tam umieszczone?

Inskrypcje na Łuku Triumfalnym.

Źródło: Rama, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 9

Poniższy schemat obrazuje organizację Wielkiej Armii. Przeciągnij ilustracje z żołnierzami odpowiednich formacji i pojęcia we właściwe miejsca schematu.

Źródło: Contentplus sp. z o.o. na podstawie Claudio Nardi, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Wielka Armia i jej sekrety

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji;

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:

1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- objaśnia strategie wojenne stosowane przez Napoleona;
- wyjaśnia, dlaczego Napoleon poniósł klęskę;
- przedyskutuje rolę służby szpiegowskiej w działaniach wojennych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy uczniom tematu oraz celów lekcji, a następnie określenie kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem.
Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. **Praca w grupach z treścią e-materiału.** Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
Grupa 1 – Narodziny Wielkiej Armii;
Grupa 2 – Marszałkowie Napoleona;
Grupa 3 – Taktyka napoleońska;
Grupa 4 – Dlaczego Napoleon poniósł klęskę?
Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

2. **Praca z multimedium („Schemat”).** Uczniowie zapoznają się z e-materiałem i wykonują polecenie nr 1: „Zapoznaj się z poniższym schematem interaktywnym. Ilustrację stanowią fragmenty filmu Waterloo z 1970 r. w reżyserii Siergieja Bondarczuka”. Tworzą notatkę w formie mapy myśli.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-3 wyświetlone przez nauczyciela na tablicy. Konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi. Nauczyciel wyświetla kolejne ćwiczenia nr 4-6, które uczniowie wykonują w czteroosobowych grupach. Po każdym zakończonym zadaniu wybrana grupa prezentuje swoje rozwiązanie.
4. Kolejne ćwiczenie nr 7 uczniowie wykonują indywidualnie. Nauczyciel kontroluje wskazywane przez uczniów odpowiedzi. Następnie uczniowie w parach dyskutują, porównując swoje odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji „Wielka Armia i jej sekrety” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Na koniec poleca chętnemu uczniowi podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz streszczenie tekstu zawartego w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

R. Jarymowicz, *Dzieje kawalerii. Od podków do gąsienic*, Warszawa 2010.

A.G. Macdonell, *Napoleon i jego marszałkowie*, Warszawa 1992.

R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995.

A. Nieuważny. *Wojsko napoleońskie – naprawdę Wielka Armia*, „Pomocnik Historyczny”.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie na podstawie sekcji „Schemat” przygotowują prezentację multimedialną będącą podsumowaniem lekcji.